

فرزانه زراعتی | بحران تأمین کاغذ پس از یک دهه هنوز ادامه دارد؛ از رسانه‌های محلی تا روزنامه‌های سراسری، همه درگیر گرانی و کمبودند و وعده‌های ارزی دولت هنوز روی کاغذ مانده است. کمبود کاغذ دیگر تنها بحران اقتصادی نیست؛ بلکه نفس کار فرهنگی و رسانه‌ای کشور را نشانه گرفته است.

با وجود گسترش رسانه‌های مجازی، روزنامه‌ها همچنان سه نقش بنیادین دارند: ثبت تاریخ، اثرگذاری بر تصمیم‌گیران و تحلیل عمیق اجتماعی. به‌ویژه در شرایطی که فعالیت‌های خبری در فضای مجازی با شایعه پراکنی، اخبار فیک و کار رسانه‌ای شتاب‌زده و سطحی همراه است، روزنامه‌هایی که سابقه دارند و کمتر درگیر کار سطحی و زرد هستند، پختگی و اعتبار خبری بیشتری نسبت به رسانه‌های فضای مجازی دارند. همین جایگاه، ضرورت حمایت دولت از مطبوعات را به مثابه وظیفه‌ای فرهنگی نشان می‌دهد، نه امتیازی صنفی. روزنامه‌ها برخلاف بسیاری از رسانه‌های دیجیتال، پاسدار زبان فارسی‌اند و به دنبال عمق و روشنگری‌اند، نه بازی‌های آماری و ستوبی.

با وجود این اهمیت، بحران کاغذ همچنان پابرجاست. سال‌هاست روزنامه‌نگاران در تأمین ابتدایی‌ترین نیاز تولید یعنی کاغذ، سرگردان‌اند. از سال ۱۳۹۶ و جهش ناگهانی نرخ ارز، کاغذ به کالایی لوکس بدل شد. دولت با تخصیص ارز ۴هزارو ۲۰۰ تومانی کوشید بازار را آرام کند، اما این تدبیر درمان‌بخش نبود و بعد از مدتی کاغذ از فهرست ارز ۴هزارو ۲۰۰تومانی خارج شد. فعالان حوزه نشر می‌گفتند حتی با ارز نیمایی، کاغذ به‌مقدار کافی و به‌موقع در اختیارشان قرار نمی‌گیرد.

در ادامه، «کارگروه کاغذ» شکل گرفت؛ نهادهی با نیت حل بحران، اما بی‌توفیق در اجرا. فعالان این عرصه امروز به صراحت می‌گویند باید انجمنی تخصصی و دغدغه‌مند برای مطبوعات و رسانه‌های مکتوب تأسیس شود که شناخت عمیق از صنعت نشر داشته باشد و دست‌کم مدیریت واردات کاغذ و ملزومات چاپ را بر عهده گیرد. نبود چنین تشکلی موجب شده مطالعات حوزه مطبوعات در حاشیه تصمیمات دولت بماند. بازار کاغذ مطبوعات نیز آن‌قدر کوچک و کم‌سود است که واردکنندگان یکی‌یکی از آن بیرون رفته‌اند. آنان ترجیح می‌دهند سرمایه خود را به سمت بازار بزرگ‌تر کاغذ تحریر ببرند.

در اواخر شهریور امسال، جلسه‌ای برای پیگیری مشکلات این بخش برگزار و مقرر شد ۴۰ میلیون دلار ارز با نرخ مورد تأیید بانک مرکزی برای تأمین کاغذ مطبوعات و نشر اختصاص یابد؛ ۲۰ میلیون دلار برای مطبوعات و ۲۰ میلیون دلار برای نشر. اما بررسی‌ها نشان می‌دهد این وعده هنوز به مرحله اجرا نرسیده و تخصیص ارزی انجام نشده است. در همین فاصله، خبر ورود ۶۰۰ کانتنر کاغذ از روسیه به بندر خشک تهران منتشر شد؛ محموله‌ای که مربوط به سفارش‌های حدود ۶ ماه پیش است و هیچ ارتباطی با وعده تازه دولت ندارد. پرسش اکنون این است این بار چه زمانی ترخیص خواهد شد و آیا می‌تواند گرهی از مشکلات مطبوعات باز کند؟ به‌ویژه آنکه خبرهای غیررسمی حکایت دارد این محموله تنها میان سه روزنامه در تهران توزیع خواهد شد. تا زمان اعلام رسمی، این خبر همچنان در انتظار تأیید یا تکذیب مسئولان است.

■ **کاغذ، در گیرودار استراتژیک بودن یا نبودن!**

رضا غیاث‌آبادی، مدیرعامل مؤسسه فرهنگی و هنری خراسان درخصوص معضلات حوزه کاغذ در گفت‌وگو با خبرنگار ما گفت: در دو سطح می‌توان بحران کاغذ را مورد بررسی قرار داد. در سطح کلان کاغذ به‌ویژه در بخش مطبوعات جزو کالاهایی است که عمدتاً وارداتی است، البته مقدار خیلی کمی در داخل کشور تولید می‌شود، اما نه جواوبگوی نیاز فعلی است و نه کیفیت لازم را دارد. در بحث واردات هم در دولت‌های مختلف در اینکه بالاخره کاغذ جزو کالاهای استراتژیک هست یا خیر، بحث داشته‌اند و دیدگاه‌های مختلف در این زمینه وجود داشته است.

وی ادامه داد: در دوره‌های مختلف مدیرانی که توجه بیشتری به بحث فرهنگ و رسانه قائل بودند تلاش بیشتری کردند و متناسب با محدودیت‌های ارزی که با آن مواجه بودند کوشیدند تا مشکلات حوزه مطبوعات را رفع کنند، اما در برخی مواقع با توجه به اینکه کاغذ یک کالای وارداتی بوده و تخصیص ارز هم در کشور ما به‌سختی انجام می‌شود درنتیجه این کالا را همیشه به عنوان کالای دوم درنظر می‌گرفتند که این یک خطای استراتژیک است.

غیاث‌آبادی اظهار کرد: در سطح خُرد هم چون همیشه کاغذ در فراز و نشیب قیمتی است، فرصتی برای برخی از واردکنندگان و بنکداران بوده تا از این فضا استفاده مالی و اقتصادی داشته باشند، بنابراین گاهی این افراد هم بازار را متشنج می‌کردند.

مدیرعامل مؤسسه فرهنگی و هنری خراسان اضافه کرد: در سال‌های گذشته برای اینکه آرامشی در مطبوعات وجود داشته باشد و در سوی دیگر بنکداران هم دچار چالش نباشند، دولت نظارتی از محل واردات بر میزان مصرف اعمال می‌کرد و این نظارت موجب می‌شد بازار کاغذ نشریات تعادل داشته باشد و هر زمان که دولت و به‌ویژه وزارت ارشاد در این وظیفه خود دقت داشته بازار آرام بوده و هر زمان که اهمیت توجه به آن کاهش یافته و دولت ورود کافی نداشته، بازار دستخوش تشنج شده است و امروز هم در همان دوره‌ای هستیم که نظارت بر بازار وجود ندارد.

به گفته وی، امروز از یک سو پیش‌بینی لازم برای بازار نشده و از طرف دیگر فرایندهای اداری برای ورود بخش خصوصی همواره نبوده و همین امر بازار را دچار آشفتگی کرده و موجب لطمه خوردن رسانه‌ها شده است. غیاث‌آبادی در ادامه خاطرنشان کرد: تا اواخر دهه ۶۰ دولت‌های مختلف روی بحث تولید، برنامه‌ریزی و کارخانه ایجاد کردند، اما هیچ‌گاه نتوانستند به اندازه نیاز داخل تولید کنند، بنابراین چنانچه دولت به موضوع کاغذ به‌عنوان یک کالای استراتژیک بنگرد و در بحث تولید هم چون سرمایه‌گذاری سنگینی می‌خواهد و در کنار آن با مشکل

گفت‌وگو با روزنامه‌داران و دست‌اندرکاران امور فرهنگی درباره تأثیر بحران کمبود کاغذ در زیست‌بوم رسانه‌ای کشور

تهدید حیات مطبوعات با قحطی کاغذ

ناترازی انرژی هم مواجهیم که همین کار را برای بخش خصوصی سخت‌تر کرده و از طرف دیگر بخش‌های دولتی هم معمولاً مدیریت و بهره‌وری خوبی در این زمینه ندارند، بنابراین دولت هم باید به‌صورت جدی به‌منظور حمایت از بخش خصوصی برای تولید وارد شود و هم اینکه به‌عنوان متصدی این کالای استراتژیک بازار را رها نکند چه در حوزه پیش‌بینی‌های لازم برای واردات و چه در حوزه تنظیم‌گری بازار.

■ **نقش دلالان در بحران کاغذ**

فیروز اسماعیل‌نژاد، مدیر مسئول روزنامه سرآمد در گفت‌وگو با خبرنگار ما نیز ابراز کرد: در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ اوضاع ما در حوزه تأمین کاغذ نسبتاً خوب پیش رفت می‌توان گفت قانع‌کننده بود. با ورود به ۱۴۰۳ و به‌وجود آمدن مسائلی چون گرانی ارز و تخصیص نیافتن ارز نیمایی برای مطبوعات و از بین رفتن آفری که برای کتاب و مطبوعات درنظر گرفته شده بود، موجب شد مشکلات در این سال گریبان حوزه مطبوعات و نشر را بگیرد، اما در همین سال هم به دلیل تخصیص یارانه مستقیم کاغذ اوضاع بهتر بود، ولی از سال ۱۴۰۴ که این تخصیص یارانه هم از بین رفت، اوضاع برای ما بسیار مشکل شد.

وی ضمن ابراز امیدواری نسبت به ورود وزارت ارشاد به بحث تخصیص کاغذ حوزه نشر که این روزها تبدیل به بحران شده است، به تأثیر وجود کارگروه‌هایی نظیر کارگروه کاغذ در رفع بحران این حوزه اشاره و تصریح کرد: این کارگروه در همان سال‌ها که تشکیل شد توانست تاحدودی موفق عمل کند و تخصیص‌های خوبی داشتیم و تاحدودی هم در مدیریت بحران کاغذ مطبوعات و حتی کتاب موفق بود، اما امروز می‌بینیم که جدی گرفته نمی‌شود و گویا کنترل از دست دستان ما رها شده است.

اسماعیل‌نژاد بخشی از مشکلات حوزه کاغذ را مربوط به بازار دانست و ادامه داد: متأسفانه امروز بازار کاغذ جولانگاه دلالانی که درکی از کتاب و فرهنگ ندارند، شده است و این افراد با قیمت‌های کلان برای ما تعیین تکلیف می‌کنند و مطبوعات را تحت فشار می‌گذارند و در مقابل مطبوعات هم مجبور هستند برای مدیریت این وضعیت تیراز روزنامه را پایین بیاورند.

مدیرمسئول روزنامه سرآمد راهکار وضعیت فعلی بازار کاغذ را نظارت هرچه بیشتر دولت دانست و اظهار کرد: متأسفانه امروز در بازار آزاد، کاغذ نرخ مشخصی ندارد و هر فردی قیمت را به هر شکل ممکن افزایش می‌دهد تا جایی که به‌تازگی نرخ کاغذ در بازار تا بیش از ۱۰۰ هزار تومان در هر کیلو افزایش یافته است.

به گفته وی، با توجه به اینکه چند بنکدار توانستند کاغذ وارد کنند و ۶۰ کانتنر کاغذ نیز از روسیه به بندر خشک آپرین تهران وارد شد؛ تا حدودی بر بازار اثر گذاشت و قیمت کف، تا کیلویی ۸۸ هزار تومان کاهش یافت. اسماعیل‌نژاد در پایان از دولت و متولیان حوزه فرهنگ و کاغذ خواستار نظارت بیشتر بر بازار برای کوتاه کردن دست‌های پنهان مؤثر بر این حوزه شد.

■ **فرایند‌های ناکارآمد تخصیص ارز؛ متهم ردیف اول گرانی و کمبود کاغذ**

صادق دارابی، واردکننده کاغذ در گفت‌وگو با خبرنگار قدس درخصوص چرایی مشکلات به‌وجود آمده در حوزه کاغذ خاطرنشان کرد: در سال ۹۶ کاغذ روزنامه و تحریر جزو کالاهای استراتژیک محسوب می‌شد و دولت سعی می‌کرد با اختصاص ارز ۴هزارو ۲۰۰ تومانی و پس از آن ارز ۲۸ هزار و ۵۰۰ تومانی به ناشران و مطبوعات کمک کند، بنابراین این کالاهای تحت نظارت وزارت ارشاد و سازمان حمایت توزیع می‌شد.

وی با اشاره به اینکه از انتهای سال ۱۴۰۰، دیگر از یارانه‌ای به واردات کاغذ اختصاص ندادند، افزود: از سال ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۳ لنگان لنگان واردات کاغذ انجام می‌شد. در مقاطعی هم رقم‌هایی نظیر ۲۰ و ۴۰ میلیون دلار برای بحث واردات کاغذ اختصاص دادند و با وجود مشکلاتی که واردکنندگان درخصوص زمان تخصیص ارز و نوسان‌های قیمت کاغذ از زمان ثبت سفارش تا زمان تحویل و فروش داشتند،

کاغذ‌ها وارد کشور شد، اما از سال ۱۴۰۳ که این محموله به اتمام رسید قیمت تمام‌شده برای واردکننده ۳۳ هزار تومان برای هر کیلو کاغذ مطبوعاتی آب می‌خورد که با این اتفاق عملاً انگیزه‌ای برای واردکننده به‌منظور واردات نمی‌ماند؛ چراکه واردکننده با مشکلات فراوان کاغذ را با قیمت بالا وارد می‌کرد، اما در بازار تهران قیمت کاغذ همان حدود ۲۸ هزار تومان بود.

دارابی بیان کرد: زمانی که حواله‌های کاغذ مطبوعات ارشاد از آبان و آذر سال گذشته و کاغذ تحریر از فروردین و اردیبهشت سال جاری به اتمام رسید، تقاضا به صورت جدی‌تر به‌ویژه از اردیبهشت امسال وارد بازار آزاد شد. این رویه سبب شد واردکنندگان به دلیل بصرفه بودن واردات کاغذ اقدام به ثبت سفارش کنند آن‌هم نه در شرایط ایده‌آل؛ بلکه در شرایطی که پروسه ثبت سفارش، تخصیص ارز و واردات حدود ۶ تا ۸ ماه زمان می‌برد!

به گفته این واردکننده کاغذ؛ امروز شرایطی پیش آمده که واردکننده جرئت ثبت سفارش ندارد؛ چراکه فرایندها مانند گذشته نیست. واردکننده باید با نرخ ارز آزاد کالا را خریداری و به گمرکات کشور وارد کند و منتظر بماند تا دولت ارز ۷۰هزار تومانی را به او تخصیص دهد. در گذشته بانک مرکزی اعلام می‌کرد پروسه تخصیص ارز حدود ۹۰ روز زمان می‌برد، اما امروز این پروسه بیش از ۲۷۰ روز به‌طول می‌انجامد و باتوجه به‌اینکه هزینه‌های انبارداری در گمرکات به‌شدت بالاست، تجار جرئت این را ندارند که بخواهند کالا را وارد گمرک کنند و برخی صبر می‌کنند تا تخصیص ارزشان انجام شود سپس دیگر مراحل را طی کنند.

وی به بحث ترخیص ۹۰ درصدی کالا از گمرکات اشاره و تصریح کرد: در دوره‌ای این امکان فراهم شد که تجار ۹۰ درصد کالاهای خود را از گمرکات ترخیص کنند و ۱۰ درصد باقیمانده در گمرک بماند تا تخصیص ارز بیاید، اما این موضوع تا زمانی کارایی داشت که نرخ ارز ثابت بود و مطمئن بودیم ارز ۷۰هزار تومانی تخصیص می‌یابد، اما امروز چون نرخ ارز مشخص نیست تاجر حتی جرئت چنین کاری را هم ندارد به‌ویژه اینکه دولت مدام در حال ایجاد مصوبات خلق الساعه است؛ امروز به کالایی ارز ۷۰ هزار تومانی

می‌شود ارز را با نرخ ۱۰۰ و ۱۱۵ هزار تومان خریداری کرده تا حواله و سند را از فروشنده خارجی دریافت کند و کالا را هم با همین نرخ ارز آزاد بفروشد؛ چون نمی‌داند دولت چه زمانی ارز را با چه نرخ‌ی تحویل می‌دهد.

وی از هراس تجار برای خرید کالا سخن گفت و بیان کرد: وضعیت به قدری خطرناست که تاجر جرئت نمی‌کند وارد عمل شود و تاجر محتاط هم ترجیح می‌دهند هر زمان ارزشان تخصیص یافت درنهایت خرید را انجام دهند. این گونه می‌شود که تعداد واردکنندگان و درنتیجه واردات کالا کاهش می‌یابد و می‌شود آنچه امروز بر سر بازار کاغذ آمده است و وضعیتی را در بحث کاغذ مطبوعات ببینیم که هیچ‌گاه آن را تجربه نکرده بودیم.

به گفته دارابی چنانچه ثبت سفارش کاغذ به‌صورت فوری انجام شود تا پیش از اسفند بازار به ثبات خواهد رسید و قیمت‌ها به قبل بازمی‌گردد، اما با روندی که امروز وجود دارد بعید است چنین شود.

■ **ملموس نبودن وعده‌های دولت درخصوص تأمین کاغذ**

این واردکننده کاغذ درخصوص تأکیدات اخیر دولت در بحث تأمین کاغذ و تخصیص ارز لازم، گفت: واقعیت این است که خروجی این وعده‌ها را تاکنون ندیده‌ام. چنانچه از ۴۰ میلیون دلاری که دولت برای تخصیص آن تأکید دارد حتی ۲۰ میلیون دلار هم تخصیص می‌یافت، امروز در بازار با فراوانی کاغذ مواجه می‌شدیم، اما چنین نشده است. البته تعداد معدودی ارز برای واردات دریافت کرده‌اند؛ اما نکته این است که این افراد از حدود ۶ ماه پیش در نوبت تخصیص ارز بوده‌اند.

وی درخصوص محموله کاغذی که به‌تازگی وارد کشور شد هم افزود: در یک مقطع زمانی دو ماهه، کشتی برای واردات کاغذ اختصاص نمی‌دادند حتی چنانچه تخصیص ارز هم انجام می‌شد؛ این کشتی‌ها به واردات غلات اختصاص می‌یافت. در این بازه زمانی تجاری که ریسک سفارش کالا را پذیرفته بودند یک‌سری کالاهای به گمرک آستاناراخان روسیه وارد کردند، اما مبالغ بسیار زیادی بابت انبارداری به کشور روسیه پرداخت می‌کردند که با فشار برخی مسئولان و واسطه‌ها توانستند دو کشتی دریافت و حدود ۲ هزار تن کالا را حمل کنند که بخشی از کالاهای به گمرک نوشهر و انزلی رسیده و بخشی دیگر هم به صورت ریلی وارد گمرک آستانرا شده است. نکته‌ای که وجود دارد این است؛ با اینکه بخش خیلی کمی از این‌ها تخصیص ارز شده‌اند، اما تا تأمین مالی این تخصیص و خرید انجام و ارز به فروشنده خارجی حواله شود؛ در خوشبینانه‌ترین حالت دست‌کم ۱۵ روز زمان می‌برد.

■ **کاغذ‌های وارداتی میان تمامی مطبوعات توزیع می‌شوند**

کارشناس معاونت امور رسانه‌ای و تبلیغات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در مصاحبه با خبرنگار روزنامه قدس در ارتباط با شایعه «توزیع کاغذ وارداتی فقط میان سه روزنامه بزرگ تهران» ضمن تکذیب این مطلب اظهار کرد: کاغذ وارداتی به تمامی نشریات متقاضی خرید کاغذ، عرضه خواهد شد.

وی ادامه داد: این کاغذ‌ها توسط بخش خصوصی و با ارز مبادله‌ای وارد کشور شده و توسط بخش خصوصی هم به فروش می‌رسد و معاونت امور رسانه‌ای و تبلیغات در راستای عمل به وظیفه نظارتی خود به موضوع ورود و با همکاری شرکت‌های واردکننده تلاش کرده، کاغذ وارداتی از حوزه مصرف مطبوعات خارج نشود و با قیمت مناسب در اختیار مصرف‌کننده واقعی قرار گیرد. بنابراین همچون گذشته نشریات می‌توانند به این شرکت‌ها مراجعه کرده و کاغذ مورد نیاز خود را تهیه کنند.

وی افزود: تلاش بر این است که با همکاری سایر دستگاه‌ها، روند واردات کاغذ تسریع شده و کاغذ مورد نیاز مطبوعات به‌طور منظم وارد کشور شود.

این کارشناس معاونت امور رسانه‌ای در پاسخ به پرسش دیگری مبنی بر اینکه آیا کاغذ وارداتی از محل سهمیه ارز تخصیصی به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بوده است، گفت: محموله‌ای که به‌تازگی وارد شده ارتباطی با ارز تخصیصی به این وزارتخانه نداشته؛ بلکه ثبت سفارش‌های آن‌ها توسط وزارت صمت تأیید شده بود.

■ **حل مشکل کاغذ با تأیید سفارشات در سامانه تجارت**

وی در پاسخ به دلایل کمبود کاغذ و عدم واردات آن به میزان کافی ابراز کرد: عوامل متعددی در این موضوع دخیل بوده و روند طولانی تخصیص ارز نیز در این زمینه بی‌تأثیر نبوده است. بنابراین برای پیشگیری از بروز مشکلات قبلی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و معاون امور رسانه‌ای و تبلیغات فوری وارد عمل شدند و با استفاده از تمامی ظرفیت‌های ممکن و با همکاری سایر دستگاه‌ها ازجمله حوزه معاون اول رئیس‌جمهور، وزارت صمت، بانک مرکزی، گمرک، وزارت راه و شهرسازی و سازمان کشتیرانی، در وهله نخست در ورود کاغذ ثبت سفارش‌های موجود تسریع به عمل آمد و سپس زمینه برای افزایش حجم واردات فراهم شد.

وی در پایان اظهار امیدواری کرد با طی شدن مراحل اداری و فراهم شدن امکان تأیید سفارشات ثبت‌شده در سامانه تجارت توسط وزارت فرهنگ و ارشاد، با تسهیل و تسریع در امر واردات، مشکل کمبود کاغذ در بازار به صورت کلی مرتفع شود.

در هر حال انتظار می‌رود وخامت وضعیت کاغذ مطبوعات از سوی مسئولان درک شود و برای جلوگیری از توقف فعالیت مطبوعات کاغذی فکر عاجلی شود. مشاهده کردیم که در جنگ ۱۲ روزه و تهاجم رژیم جنایتکار صهیونیستی و آمریکا به میهن عزیزمان، رسانه‌ها و به‌ویژه رسانه‌های مکتوب که کارنامه ارزشمندی در دفاع از میهن ایفا و بخش عمده‌ای از جنگ روانی دشمنان میهن را با تلاش اثرگذار خود خنثی کردند. اکنون انتظار می‌رود دولت برای رفع مشکل تأمین کاغذ مطبوعات اقدام سریع‌تر و اثرگذارتری انجام دهد تا پیکره تحفیف رسانه‌های مکتوب زیر بار فشار کاغذ بیش از این خم نشود.

سجاد کمالی

هر زمان که دولت و به‌ویژه وزارت ارشاد در وظیفه نظارت از محل واردات دقت داشته بازار آرام بوده و هر زمان که اهمیت توجه به آن کاهش یافته و دولت ورود کافی نداشته، بازار دستخوش تشنج شده است

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی

سجاد کمالی